

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема:

„Взаимовръзка между семеен статус, родителски стилове и академична успеваемост при гръцки ученици“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: **3. Социални, стопански и правни науки**

Професионално направление: **3.2. Психология**

Докторска програма: **Педагогическа и възрастова психология**

Докторант: Валентина Николаос Мириса

Научен ръководител: доц. д-р Теодор Гергов

1. Данни за докторанта и процедурата

Представеният за оценяване дисертационен труд е разработен от Валентина Николаос Мириса в Югозападния университет „Неофит Рилски“, Философски факултет, Катедра „Психология“, в рамките на докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

Образователната и професионалната подготовка на докторанта очертават последователен интерес към проблемите на образованието, специалната педагогика, обучението и подкрепата на деца и ученици с различни образователни потребности. Този професионален опит има непосредствена връзка с избраната дисертационна проблематика и създава практически контекст за нейното осмисляне.

2. Актуалност и значимост на дисертационния проблем

Темата на дисертационното изследване е разположена в проблемно поле с несъмнена значимост за педагогическата и възрастовата психология – отношението между семейната среда, родителското поведение и академичното функциониране на детето.

Особено продуктивен намирам избора семейният статус да не бъде разглеждан изолирано, а в съотношение с **родителския стил и качеството на функциониране на семейната система**. Именно тази перспектива позволява изследователският въпрос да бъде изведен отвъд опростеното противопоставяне „пълно – непълно семейство“ и да бъде насочен към психологическите механизми, чрез които семейната среда може да подкрепя или затруднява развитието и образователната реализация на детето.

Този проблем е особено значим и от гледна точка на съвременните промени в семейните структури. Самото наличие или отсъствие на двама родители не може автоматично да бъде отъждествявано нито с благоприятно, нито с неблагоприятно развитие. Именно затова включването на родителските стилове и семейното функциониране като допълнителни аналитични равнища е една от съдържателните предпоставки за стойността на изследването.

3. Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, заключение, приноси, библиография и приложения. Теоретичният анализ последователно преминава от социологическите и психологическите подходи към семейството и семейния статус към проблематиката на родителските стилове, семейното функциониране и академичната успеваемост. Емпиричната част включва изследване на 138 ученици от VII, VIII и IX клас в две училища в гр. Серес и извадка от 200 родители.

Като положителна страна на изследователския модел оценявам съчетаването на *обективен показател за академична успеваемост – реалните училищни резултати за учебната 2023/2024 г. – със стандартизирани инструменти за изследване на родителските стилове (PSDQ-Short) и семейното функциониране (FAD)*. По този начин академичният резултат не се основава на самооценка на учениците или родителите, а се съпоставя с психологически характеристики на семейната среда.

Използваният FAD позволява анализ на проблемното решаване, комуникацията, ролите, афективната реактивност, афективната ангажираност, поведенческия контрол и общото функциониране. Авторката правилно отчита спецификата на скалата – по-ниските стойности означават по-добро семейно функциониране – и представя установените гранични стойности. Проверена е и вътрешната консистентност на инструмента, като получените стойности на Cronbach's alpha са високи.

Емпиричните резултати очертават картина, която не позволява еднозначно обвързване на академичната успеваемост със структурния тип на семейството. Високи академични постижения се установяват както при ученици от двуродителски, така и при ученици от семейства с един родител. Наред с това анализите показват значими отношения между семейния статус и родителския стил, както и между родителския стил и показателите за семейно функциониране.

Особено внимание заслужават резултатите за авторитетния родителски стил. Той е свързан с най-благоприятните показатели по измеренията на FAD, докато авторитарният стил се асоциира с по-неблагоприятно общо семейно функциониране.

При регресионното изследване на General Functioning семейният статус също запазва статистическо значение: семействата с един родител показват по-високи, т.е. по-неблагоприятни стойности спрямо двуродителските семейства при контролиране на останалите включени в модела фактори.

Това последно обстоятелство е важно за интерпретацията. Резултатите *не дават основание семейната структура да бъде обявена за ирелевантна*. По-скоро показват, че тя не е достатъчно обяснително основание сама по себе си и че ефектът ѝ трябва да бъде интерпретиран съвместно с качеството на родителското поведение и семейното функциониране.

Именно тук виждам един от най-съдържателните резултати на дисертационния труд. Отвъд отделните статистически зависимости изследването позволява да бъде изведен по-общ *мета-резултат: структурата описва семейството, но функционирането позволява да разберем неговия развиващ потенциал*.

Казано по друг начин, съществен става преходът от въпроса „*Какво е семейството по структура?*“ към психологически по-продуктивния въпрос „*Как функционира това семейство?*“. Това не обезсилва значението на семейния статус, а го поставя в по-сложен обяснителен модел, в който родителският стил, комуникацията, емоционалната отзивчивост, ролите и регулацията на поведението могат да действат като рискови или защитни характеристики на семейната среда.

Интерес представлява и един резултат, който не следва да бъде опростяван. Авторитарният родителски стил в изследваната извадка се среща и при ученици с високи академични резултати, но едновременно с това е свързан с по-неблагоприятни показатели за семейно функциониране. Самата дисертация отчита тази особеност в заключението. Това позволява да се направи важно разграничение между *академичен резултат и качество на психологическата среда*: високото учебно постижение само по себе си не е достатъчно основание даден модел на родителско поведение да бъде определен като оптимален.

Регресионният анализ допълва тази картина, като според представените резултати пермисивният родителски стил е единственият от включените предиктори със статистически значима отрицателна връзка с академичната успеваемост, докато семейният статус, възрастта и образованието на родителя не показват самостоятелен статистически значим ефект върху академичния резултат.

Така емпиричната част позволява дисертационният проблем да бъде интерпретиран не чрез противопоставяне между „благоприятна“ и „неблагоприятна“

семейна структура, а чрез взаимодействието между *структурни и функционални характеристики на семейната система*. Именно в това виждам най-съществената аналитична стойност на проведеното изследване.

4. Научни и научно-приложни приноси

Приемам заявените от докторанта приноси като основа, но считам, че тяхната научна стойност може да бъде формулирана по-концентрирано и аналитично.

На първо място, принос представлява *емпиричното съвместяване на три аналитични равнища – семейна структура, родителски стил и семейно функциониране – при изследването на академичната успеваемост*. Така семейният статус не остава самостоятелна демографска характеристика, а се поставя в контекста на реалните отношения и регулативни процеси в семейството.

На второ място, изследването предоставя емпирични основания за по-диференцирано разбиране на семействата с един родител. Данните не подкрепят механичното им разглеждане като непременно дисфункционална среда. Наличието на авторитетен родителски стил и благоприятно семейно функциониране очертава възможността качеството на отношенията да изпълнява *компенсаторна и защитна функция* при определени структурни ограничения. Самата авторка формулира подобна приносна претенция, свързвайки интегрирания анализ на семейния статус, PSDQ-Short, FAD и академичните резултати с компенсаторната роля на качествените семейни взаимодействия.

На трето място, заслужава внимание разграничението между *висока академична успеваемост и оптимално семейно функциониране*. Получените резултати при авторитарния стил показват, че тези две характеристики не трябва да бъдат отъждествявани. Според мен това е принос с особена психологическа стойност, защото предпазва от редуцирането на развитието на детето до един-единствен критерий – училищния успех.

Научно-приложният потенциал на труда се свързва с възможността резултатите да бъдат използвани при психологическо консултиране на родители, при превенция на училищни затруднения и при планиране на подкрепящи взаимодействия между семейство и училище. Авторката също извежда приложимостта на установените рискови и защитни конфигурации за идентифициране на ученици с риск от по-ниска академична успеваемост и за планиране на образователна и семейно-консултативна подкрепа.

5. Автореферат, публикации, критични бележки и препоръки

Авторефератът представя основната структура, концептуална рамка, методология и резултати от дисертационното изследване. При окончателната редакция на становището ще отразя отделно публикационната активност на докторанта съобразно представените по процедурата материали.

Наред с положителната оценка считам за необходимо да посоча няколко бележки, които не поставят под съмнение общата стойност на труда, но очертават възможности за повишаване на неговата методологична прецизност.

На първо място, определянето на изследователския дизайн като „смесен подход от количествени и качествени методи“ не е достатъчно аргументирано в методологичната част. Описаните инструменти и статистически процедури характеризират преди всичко количествен дизайн; не е ясно обособен качествен метод, корпус от качествени данни и процедура за тяхното анализиране. По-прецизното дефиниране на дизайна би повишило методологичната яснота на труда.

На второ място, понятията „влияние“, „компенсиране“ и особено „медиация“ на места се използват по-категорично, отколкото позволява представеният изследователски дизайн. В дисертацията е заявена цел да се изясни ролята на семейното функциониране като медиатор, както и да се проследят „индиректни влияния“. Представените корелационни, ANOVA и регресионни анализи дават основание за установяване на зависимости и сравнителна обяснителна значимост, но от представената методология не се установява самостоятелно проведен формален анализ на медиационен ефект. Поради това бих препоръчала по-предпазливо използване на причинно-медираща терминология.

Третата ми бележка се отнася до структурата на извадката. Изследвани са 138 ученици и 200 родители, като при част от двуродителските семейства са включени двама родители. Това поражда въпрос за единицата на статистически анализ и за независимостта на наблюденията при съотнасянето на родителските показатели към един и същ академичен резултат на детето. Този аспект заслужава по-ясно методологично описание и контрол при бъдещи изследвания.

Отделни интерпретации също биха могли да бъдат по-съдържани. Например статистически установената разлика между класовете по академична успеваемост сама по себе си не позволява тя да бъде обяснена с качеството на преподавателите, мотивацията на учениците или определен родителски стил, ако тези причинни механизми не са непосредствено проверени в съответния анализ. Подобни обяснения са

допустими като *хипотези за последващо изследване*, но не и като непосредствени емпирични заключения.

Тези бележки възприемам не като основания за намаляване на значимостта на дисертационното изследване, а като *насоки за по-строго разграничаване между статистически резултат, психологическа интерпретация и причинно обяснение*.

6. Въпроси към докторанта

Бих поставила на Валентина Мириса два въпроса, които дават възможност не просто да възпроизведе резултатите си, а да покаже собствената си изследователска рефлексия:

1. Резултатите Ви показват, че високата академична успеваемост може да се наблюдава както при авторитетен, така и при авторитарен родителски стил, докато качеството на семейното функциониране при двата стила е различно. Как интерпретирате този резултат и достатъчна ли е според Вас академичната успеваемост като критерий за благоприятното развитие на детето?

2. Ако продължите изследването си, как бихте проверили емпирично тезата, че семейното функциониране има медираща роля между семейната структура, родителския стил и академичната успеваемост? Как бихте променили дизайна и статистическия модел?

7. Заключение и окончателна оценка

Дисертационният труд на Валентина Николаос Мириса представлява самостоятелно изследване на значим за педагогическата и възрастовата психология проблем. Неговата стойност виждам преди всичко в опита академичната успеваемост да бъде интерпретирана не чрез една изолирана характеристика на семейната среда, а чрез отношението между *семейна структура, родителско поведение и функциониране на семейната система*.

Най-същественият резултат на изследването според мен се намира именно отвъд отделните статистически зависимости. Данните насочват към разбирането, че *семейната структура е значим контекст, но сама по себе си не е достатъчно психологическо обяснение за академичното функциониране на детето*. За разбирането на развиващия потенциал на семейната среда е необходимо да се изследва как тя функционира – как се осъществяват комуникацията, подкрепата, регулацията, емоционалното взаимодействие и родителското ръководство.

В този смисъл бих обобщила концептуалното послание на труда така:

Структурата описва семейството; функционирането разкрива неговия развиващ потенциал.

Именно този преход от структурно към функционално разбиране на семейството определям като най-продуктивната линия на дисертационното изследване и като перспектива, която заслужава последващо научно развитие.

Посочените методологични и интерпретационни бележки не отменят получените резултати, а очертават необходимостта от по-прецизно разграничаване между установена зависимост, предиктивна връзка и причинен или медиационен механизъм.

Въз основа на представения дисертационен труд, проведеното емпирично изследване, получените резултати и очертаните научни и научно-приложни приноси давам положителна оценка и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Валентина Николаос Мириса образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

OPINION

for a dissertation on the topic:

"Relationship between family status, parenting styles and academic achievement in Greek students"

for awarding the educational and scientific degree "doctor"

Field of higher education: 3. Social, economic and legal sciences

Professional field: 3.2. Psychology

Doctoral Program: "Pedagogical and Age Psychology"

Doctoral student : Valentina Nikolaos The smell

Scientific supervisor: Assoc. Prof. PhD Teodor Gergov

1. DATA ABOUT THE DOCTORAL STUDENT AND THE PROCEDURE

The dissertation submitted for evaluation was developed by Valentina Nikolaos Mirissa at the Southwestern University "Neofit Rilski", Faculty of Philosophy, Department of Psychology, within the framework of the doctoral program "Pedagogical and Age Psychology".

The doctoral candidate's educational and professional background outlines a consistent interest in the issues of education, special pedagogy, training and support of children and students with diverse educational needs. Her professional experience in general education and special education environments creates a practical context for the chosen dissertation topic.

2. RELEVANCE AND SIGNIFICANCE OF THE DISSERTATION PROBLEM

The topic of the dissertation research is located in a problematic field of undoubted significance for pedagogical and age psychology - the relationship between the family environment, parental behavior and the child's academic functioning.

I find it particularly productive to consider family status not in isolation, but in relation to parenting style and the quality of functioning of the family system. Such a perspective allows the research question to be taken beyond the simplistic opposition of "two-parent versus single-parent families" and to be directed at the psychological content of the family context in which the child's development takes place.

This is also essential in view of the changing family structures in contemporary society. The presence or absence of two parents cannot automatically be equated with either favorable or unfavorable development. Family structure matters, but it does not have independent explanatory

sufficiency. It is precisely the inclusion of parenting styles and family functioning as additional analytical levels that allows us to examine what is psychologically happening in a specific family configuration.

I see this as one of the important prerequisites for the scientific relevance of the work – the transition from a predominantly structural to a structural-functional understanding of the family environment.

3. GENERAL CHARACTERISTICS AND EVALUATION OF THE DISSERTATION

The dissertation is structured in an introduction, three chapters, conclusion, contributions, bibliography and appendices. The theoretical analysis consistently moves from sociological and psychological approaches to the family and family status to the issues of parenting styles, family functioning and academic success.

The empirical study was conducted in two schools in Serres, Greece, and included 138 students from grades VII, VIII and IX and 200 parents. As a positive aspect of the research model, I appreciate the combination of real school results for the 2023/2024 school year with standardized instruments for the study of parenting styles – PSDQ-Short, and family functioning – FAD. Thus, academic success is based on real school indicators and is compared with psychological characteristics of the family environment.

The use of the FAD significantly broadens the analytical perspective, as it allows for the examination of problem solving, communication, roles, affective reactivity, affective engagement, behavioral control, and general functioning. The author correctly accounts for the direction of the scale, with lower values indicating better family functioning, and verifies the internal consistency of the instrument, with the resulting Cronbach's alpha values being high.

The results paint a picture that does not allow academic success to be uniquely linked to family structure. High academic achievement is observed in both students from two-parent and single-parent families. At the same time, the analyses show statistical relationships between family status, parenting style, and indicators of family functioning.

Of particular note are the results for the authoritative parenting style. It is associated with the most favorable indicators on the FAD dimensions, while the authoritarian style is associated with less favorable overall family functioning. In addition, in the regression analysis of overall functioning, marital status also retains statistical significance - a result that does not allow the role of family structure to be ignored.

This is what makes the resulting picture more interesting: structure matters, but it does not exhaust the psychological explanation. It shows what kind of family configuration the child lives in, while family functioning allows us to understand what happens in that configuration – how communication is done, how behavior is regulated, how roles are distributed, how emotional support is provided, and what model of parenting behavior is implemented.

From here, in my opinion, one of the most significant meta-results of the study can be deduced:

Family structure is a significant context, but it is not a sufficient psychological explanation for a child's academic functioning; the developmental potential of this context is revealed through the quality of family functioning.

However, the study allows for another, no less important step to be taken.

The results obtained show that high academic success is found not only in authoritative but also in authoritarian parenting styles, while the latter has been found to have less favorable indicators of family functioning. This result has a special psychological value. It shows that the same visible educational result can be achieved through different psychological trajectories.

Therefore, academic success cannot be considered as a clear reflection of the quality of the family environment. High school results in themselves do not prove optimal family functioning, just as a certain family structure does not predetermine a specific academic trajectory.

Here, the peculiar relatively autonomous plot of academic success is outlined. It is the result of a multifactorial system and can be achieved under different configurations of family, individual and educational factors. That is why academic success should be interpreted as one of the indicators of development, but not as its comprehensive psychological criterion.

The regression results complement this picture. In the presented model, permissive parenting style is the only predictor among the included ones with a statistically significant negative relationship with academic achievement, while marital status, age, and parental education do not show an independent statistically significant effect on academic achievement.

Therefore the results no outline simple causal sequence from type family structure – parental style – academic success. They point to a more complex dynamic system in which the structural and functional characteristics of the family combine in different ways, and academic performance represents one of the possible outcomes of this interaction.

It is this interpretative perspective that I find to be the most meaningful result of the dissertation work.

4. SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC-APPLIED CONTRIBUTIONS

I accept the contributions stated by the doctoral student as the basis for the evaluation, but I believe that their scientific value can be synthesized in several more general directions.

First, the contribution is the joint empirical examination of family structure, parenting style, family functioning, and academic achievement. Thus, marital status does not remain an isolated demographic characteristic, but is included in a broader psychological model of the family environment.

Second, the study provides grounds for a differentiated understanding of single-parent families. The results obtained do not support a mechanical definition of them as necessarily dysfunctional environments. Authoritative parenting style and favorable family functioning can be seen as a potential compensatory and protective resource, without this implying that structural differences lose their importance.

Thirdly, as an independent contribution, I would highlight the empirically outlined distinction between academic success and the quality of the psychological functioning of the family. The high academic result with different parenting styles shows that academic achievement cannot automatically be turned into a criterion for the optimality of the family environment.

This finding broadens the interpretive horizon of the study: the importance of parental behavior should not be assessed solely through its relationship with school grades, but also through the quality of the psychological environment in which the child develops.

The scientific and applied value of the work is associated with the possibility of using the results in psychological and family counseling, in the prevention of school difficulties and in the planning of supportive interactions between family and school. Particularly significant is the possibility of the assessment being directed not only at the formal family structure, but at the specific risk and protective characteristics of family functioning.

5. ABSTRACT, PUBLICATIONS, CRITICAL NOTES AND RECOMMENDATIONS

The abstract reflects the main structure, conceptual framework, methodology and leading results of the dissertation research. The presented publications testify to scientific interest in problem areas related to the dissertation topic.

Along with the positive assessment of the work, I consider it necessary to highlight a few notes that do not question its overall value, but rather outline opportunities for greater methodological and interpretative precision.

First, the definition of the research design as a “mixed quantitative and qualitative methods approach” needs clearer argumentation. The presented instruments, data, and procedures characterize the study as predominantly quantitative. There is no separate qualitative method, corpus of qualitative data, and procedure for their analysis. A more precise definition of the design would increase methodological clarity.

Second, concepts such as “influence”, “compensation” and especially “mediation” are used more categorically in some places than the non-experimental nature of the study allows. The presented correlation, comparative and regression analyses provide grounds for establishing statistical dependencies and predictive relationships, but the presented methodology does not establish an independently conducted formal analysis of a mediation effect. Therefore, some of the causal-mediation terminology could be used more cautiously.

This note is particularly important in view of the results obtained. The more complex the pattern of relationships between family structure, family functioning, and academic achievement turns out to be, the less justified linear causal interpretations are.

Third, the sample structure includes 138 students and 200 parents, with some two-parent families involving both parents. This raises the question of the unit of statistical analysis and the independence of observations when relating parental indicators to the academic performance of the same child. This aspect deserves a clearer methodological description and could be controlled through more sophisticated statistical models in future studies.

Fourth, some interpretations go beyond what is directly found in the specific statistical analysis. For example, differences in academic achievement between classes are not sufficient grounds in themselves to be explained by the quality of teaching, student motivation, or a particular parenting style if these factors are not tested in the relevant model. Such explanations have value as hypotheses for further research, but they should be distinguished from empirically established results.

The above remarks do not, in my opinion, diminish the significance of the research conducted. On the contrary, they arise from its own complexity and outline the need for a stricter distinction between statistical result, psychological interpretation, and causal explanation.

6. QUESTIONS TO THE DOCTORAL STUDENT

1. In your study, high academic achievement is observed in both authoritative and authoritarian parenting styles, while indicators of family functioning differ between the two styles.

How do you interpret this result? In your opinion, is academic achievement sufficient as an indicator of a child's favorable development and adaptation?

I consider this question particularly important because it allows the doctoral student to go beyond the immediate confirmation of hypotheses and to make sense of the psychological significance of their own results.

2. In the conceptual model of the study, family functioning is also considered in a mediating role. If you were to continue this study, what design and statistical procedures would you use to formally test the mediation effect and distinguish statistical association from possible causality?

The second question points to the perspective for the development of the research and allows the doctoral student to demonstrate methodological reflection.

7. CONCLUSION AND FINAL EVALUATION

Valentina Nikolaos Mirissa's dissertation represents an independent empirical study of a significant problem for pedagogical and age psychology. I see its value primarily in the attempt to interpret academic success not through an isolated characteristic of the family environment, but through the relationship between family structure, parental behavior and the functioning of the family system.

The research conducted allows for a more general conclusion to be drawn, which in my opinion goes beyond the immediate confirmation or rejection of individual hypotheses.

Family structure matters, but it is not a sufficient psychological explanation for a child's development and academic functioning. Its specific content is revealed through the way the family system functions - through communication, support, regulation, emotional interaction, and parental guidance.

At the same time, the results show that academic success should not be made an unambiguous indicator of the quality of this system. High academic performance can occur with different models of parental behavior and with different quality of family functioning. This outlines its relative autonomy as a developmental trajectory and sets an important limit to attempts to use school achievement as a universal criterion for psychological well-being.

In this sense, I would synthesize the most essential message of the dissertation as follows:

Structure outlines the family context; functioning reveals its developmental potential; academic success is one of the possible outcomes of this dynamic system, but not its unambiguous psychological reflection.

It is in the shift from a linear to a systemic understanding of the relationship between family and academic functioning that I find the most productive perspective that this study uncovers.

The critical remarks made do not negate the value of the obtained results, but outline directions for subsequent methodological development and for a more precise distinction between an established dependence, a predictive relationship, and a causal or mediational mechanism.

Based on the presented dissertation, the conducted empirical research, the obtained results and the outlined scientific and scientific-applied contributions, I give a positive assessment and propose to the esteemed Scientific Jury to award Valentina Nikolaos Mirissa the educational and scientific degree "Doctor" in the professional field 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and Age Psychology".

Date:

Member of the Scientific jury :

(prof. PhD D. Tasevska)